

TU ZACZYNA SIĘ TWOJA PODRÓŻ

BEZPŁATNY MAGAZYN MDA S.A.

MDA
MAŁOPOLSKIE DWORCE AUTOBUSOWE S.A.

Małopolska ma
olbrzymie możliwości

str. 4

Tu może zacząć się
Twoja podróż - Lizbona

str. 15

Wodór - szansa dla
małopolskiej gospodarki

str. 19

**Wszędzie,
gdzie są góry!**

Angelika, Mateusz
i Maja Grzegorzek

LUTY
NR 1(15)/2024
ISSN: 2658-0624

DRODZY CZYTELNICY!

Zima to idealny czas na podróżowanie. Dlatego nie zrażeni zimą, zabieramy Was w kolejne ekscytujące i wyjątkowe podróże po Małopolsce i daleko poza nią.

To był kolejny pracowity rok w Małopolsce. Region rozwija się bardzo dynamicznie. „Mogę powiedzieć, że pod pewnymi względami był to w naszej Małopolsce rok wybitny i historyczny” - mówi Witold Kozłowski, Marszałek Województwa Małopolskiego. Zapraszamy na wyjątkowy wywiad.

Są takie miejsca, do których nie wejdą nawet najbardziej zdeterminowani turyści. Nie znajdują się one wyłącznie za górami, za morzami, a czasem zaskakująco blisko. O wyjątkowych i niedostępnych miejscach na świecie opowiadamy z wyjątkową ciekawością. Sami przeczytajcie.

Iwona Gibas z Zarządu Województwa Małopolskiego mówi o Małopolsce jako jednym z najatrakcyjniejszych turystycznie regionów w Polsce, a zarazem najchętniej odwiedzanych, zarówno przez turystów krajowych, jak i zagranicznych. To właśnie w Małopolsce znajdziemy najpiękniejsze parki narodowe i krajobrazowe oraz unikalne na skalę światową zespoły zabytkowe wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO. Zapraszamy do lektury.

O rodzinnym podróżowaniu, pisaniu bloga i pasji do zdjęć – opowiadają podróżnicy i prowadzący bloga MyNaSzlaku.pl

Angelika, Mateusz i Maja Grzegorzek. Mieszkają w Małopolsce niedaleko Nowego Sącza. Podróżują rodzinnie i prowadzą bloga MyNaSzlaku.pl od ponad 12 lat. Swoimi opowieściami na blogu i prelekcjach inspirują innych do podróżowania i odkrywania niezwykłych miejsc, które mogą znajdować się tuż za rogiem. Zawsze mówią: „nie trzeba daleko jechać, żeby sporo zobaczyć”.

O Małopolskich Liniach Drowozowych w aglomeracji krakowskiej oraz o Biletach Metropolitalnych i Zintegrowanych mówi Wicemarszałek Województwa Małopolskiego – Łukasz Smółka.

Zabieramy Was w podróż do Lizbony, niezwykle malowniczego miasta, często odwiedzanego także przez Polaków.

Wicemarszałek Województwa Małopolskiego przedstawia perspektywę rozwoju Małopolski w oparciu o wodór czyli paliwo przyszłości jako szansę dla małopolskiej gospodarki. Dowiedźcie się więcej o tym w artykule.

A na koniec kilka zdjęć i ciekawa wykreślanka na te długie i na te krótkie podróże.

To co? W drogę.

Redakcja

KRAKÓW

Kasy – górna płyta

poniedziałek–niedziela
06:00–20:45

Skrytki bagażowe

Przechowalnia bagażu

Kasy – dolna płyta

poniedziałek–niedziela
5:45–21:00

Kantor

Punkt Informacji Turystycznej

poniedziałek–piątek
7:00–17:00

Defibrylator

Płatność kartą

sobota–niedziela
07:00–15:00

Wi-Fi

Przechowalnia bagażu

poniedziałek–niedziela
06:00–21:45

Gastronomia

Skrytki bagażowe czynne 24 h

www.mda.malopolska.pl

www.pks.pl

Sprzedż biletów online

NOWY SĄCZ

Kasa i informacja

poniedziałek–piątek 06:00–18:45
sobota 07:00–16:45
niedziela 09:00–18:45

Defibrylator

Płatność kartą

Po zamknięciu kasy informacji pasażerom udzielają Dyżurni Ruchu

Wi-Fi

Gastronomia

@mda_malopolska

@MalopolskieDorceAutobusowe

Infolinia dla podróżnych 577 575 714

z telefonów komórkowych i telefonów stacjonarnych. Koszt połączenia zgodny z taryfą operatora.

04

 MAŁOPOLSKA
MA OLBRZYMIĘ
MOŻLIWOŚCI

06

SZKODA, ŻE TEGO
NIE ZOBACZYCIE

08

 MAŁOPOLSKA
POSIADA WSZYSTKIE
ATRAKCJE

10

 WSZĘDZIE,
GDZIE SĄ GÓRY!

12

MAŁOPOLSKIE
LINIE DOWOZOWE

15

TU MOŻE ZACZAĆ
SIĘ TWOJA PODRÓŻ
- LIZBONA

18

ROZMÓWKI
ZE SMAKIEM

19

 WODÓR
- SZANSA DLA
MAŁOPOLSKIEJ
GOSPODARKI

22

WYKREŚLANKA

23

FOTOSTORY

SPIS TREŚCI

MAŁOPOLSKA MA OLBRZYMIE MOŻLIWOŚCI

Fot. własność UMWM

Witold Kozłowski – Marszałek Województwa Małopolskiego

To był kolejny pracowity rok w Małopolsce. Region rozwija się bardzo dynamicznie. - Mogę powiedzieć, że pod pewnymi względami był to w naszej Małopolsce rok wybitny i historyczny - mówi Witold Kozłowski, Marszałek Województwa Małopolskiego

Małopolska rozwija się na medal, a rok 2023 był tego dobrym potwierdzeniem. - *W mojej ocenie wydarzeniem roku, a zarazem imponującą prezentacją małopolskich możliwości, były III Igrzyska Europejskie Kraków-Małopolska 2023* - mówi marszałek Witold Kozłowski.

Wyzwanie, któremu wspólnie sprostał

Na starcie Igrzysk Europejskich 2023 stanęło prawie 6400 sportowców, rywalizujących w 29 dyscyplinach

i 253 konkurencjach. Reprezentacja Polski łącznie wywalczyła 50 medali. Przedsięwzięcie, którego sercem była Małopolska, przeprowadzono z precyzyjną koordynacją w czterech regionach naszego kraju i 15 miastach.

- *To było olbrzymie wyzwanie, któremu wspólnie sprostał*liśmy, pomimo ogólnoświatowej pandemii koronawirusa i agresji Rosji na Ukrainę. *Igrzyska Europejskie były największym wydarzeniem sportowym nie tylko w Europie, ale prawdopodobnie także na świecie. Udowodniliśmy,*

że potrafimy organizować duże imprezy sportowe. To bezcenne doświadczenie. Przypomnę, że podczas wrześniowego II Europejskiego Kongresu Turystyki i Sportu w Zakopanem Prezydent RP Andrzej Duda oficjalnie ogłosił, że Polska będzie kandydować do zorganizowania w 2036 roku Letnich Igrzysk Olimpijskich - mówi marszałek Małopolski Witold Kozłowski.

Igrzyska motorem rozwoju regionu

Igrzyska Europejskie zwiększyły rozpoznawalność Małopolski jako regionu i jako marki. Sygnał telewizyjny z Igrzysk Europejskich trafił do 41 nadawców z 37 krajów europejskich oraz 17 krajów w Ameryce Południowej. Wyprodukowano 580 godzin sygnału telewizyjnego. Wszystko można było obejrzeć również w transmisjach internetowych. Same tylko uroczystości otwarcia i zamknięcia Igrzysk Europejskich na kanałach TVP obejrzało na żywo dwa miliony widzów. - *Prezes spółki Igrzyska Europejskie pracuje nad raportem końcowym, ale już dziś mogę powiedzieć, że ekwiwalent promocyjny sięga 400 milionów złotych w Polsce oraz aż dwóch miliardów złotych na rynkach zagranicznych. Te liczby i kolosalne kwoty robią wrażenie. Igrzyska Europejskie były dla Małopolski pod wieloma względami znakomitą i bardzo optymalną inwestycją - ocenia marszałek Witold Kozłowski.*

Igrzyska Europejskie wiązały się z wieloma inwestycjami m.in. w drogową infrastrukturę. Dobra współpraca samorządu województwa małopolskiego i Ministerstwa Infrastruktury, właśnie w trakcie przygotowań do III Igrzysk Europejskich Kraków-Małopolska 2023, zaowocowała wielomilionowymi projektami drogowymi w samym Krakowie oraz regionie. Organizacja Igrzysk Europejskich wpłynęła na wiele obszarów życia i gospodarki Małopolski. - *Dlatego raz jeszcze dziękuję wszystkim osobom i instytucjom, które zaangażowane były w realizację tego wielkiego przedsięwzięcia - mówi marszałek województwa.*

Debata o przyszłości na Krynica Forum

W Małopolsce wiele się dzieje. Miejscem międzynarodowej debaty była we wrześniu Krynica-Zdrój. Partnerem Głównym wydarzenia Krynica Forum 2023 było Województwo Małopolskie. W dyskusjach wzięli udział eksperci, naukowcy, politycy, członkowie rządu i samorządów. Wśród gości specjalnych znaleźli się m.in. prezydent Andrzej Duda, który objął patronatem to wydarzenie, prezydent Litwy Gitanas Nausėda, premier

Republiki Korei Han Duck-soo i były prezydent Słowenii Borut Pahor. Nie mogło zabraknąć także gości zaproszonych z Ukrainy. Program Krynica Forum 2023 obejmował blisko 100 paneli dyskusyjnych. Kulminacyjnym punktem było Forum Koreańsko-Polskie, podczas którego przedstawiciele firm koreańskich i polskich rozmawiali o wspólnych inicjatywach biznesowych w obszarze energetyki atomowej i przemyśle zbrojeniowym. - *Obecnie myślimy już o kolejnej edycji Forum, na którą już teraz przedsiębiorców i przedstawicieli biznesu zapraszam - mówi marszałek Witold Kozłowski.*

Europa docenia małopolską przedsiębiorczość

Małopolska dynamika rozwoju jest doceniana na arenie międzynarodowej, o czym świadczy także prestiżowe wyróżnienie w konkursie o nagrodę „Europejski Region Przedsiębiorczości”. Konkurs organizowany jest przez Komitet Regionów we współpracy m.in. z Komisją Europejską oraz Parlamentem Europejskim. Małopolska jest pierwszym regionem w Europie, który otrzymał takie wyróżnienie, jednocześnie posiadając już od 2016 r. tytuł Europejskiego Regionu Przedsiębiorczości. - *To wielki sukces Małopolski. Rokrocznie nagradzane są tylko trzy regiony z całej Europy. W tym roku po raz pierwszy przyznano dodatkowe wyróżnienie specjalne, które Małopolska otrzymała jednogłośnie, decyzją wszystkich członków jury, reprezentujących najważniejsze europejskie instytucje. Podkreślenia wymaga, iż konkurs jest kierowany do miast i regionów z 27 państw członkowskich UE, a więc konkurencja była ogromna - mówi marszałek Witold Kozłowski.*

Bycie w gronie Europejskich Regionów Przedsiębiorczości to nie tylko prestiż, ale przede wszystkim możliwość wspólnej realizacji ciekawych międzynarodowych inicjatyw. - *Chcemy efektywnie to wykorzystać i akcentować na poziomie europejskim działania, które podejmujemy w Małopolsce na rzecz wspierania biznesu oraz tworzenia przyjaznego ekosystemu dla rozwoju przedsiębiorczości - podkreśla gospodarz regionu.*

SZKODA, ŻE TEGO NIE ZOBACZYCIE (NA WŁASNE OCZY)

Są takie miejsca, do których nie wejdą nawet najbardziej zdeterminowani turyści. I nie znajdują się one wyłącznie za górami, za morzami, a czasem zaskakująco blisko.

Czeską Pravčicką Branę możemy co prawda oglądać ze szlaku, zakazane jest jednak wchodzenie na nią. To łukowata, wąska formacja skalna z piaskowca w Czeskiej Szwajcarii, największa w Europie. Każde ewentualne przejście po bramie oznacza niszczenie piaskowca, zakaz więc zupełnie nie dziwi.

Do klasztoru na górze Athos w Grecji codziennie może wejść 100 ortodoksyjnych i 10 nieortodoksyjnych mężczyzn w charakterze pielgrzymów. Dzieci i kobiety mają surowy zakaz wstępu (także samice zwierząt). Góra była centrum duchowym prawostawia od X wieku, a od czasów bizantyjskich cieszy się autonomią.

Bardzo niewiele osób ma dostęp do Tajnego Archiwum Watykanu. Mogą z niego korzystać tylko mężczyźni, którzy ukończyli 75 lat. Po uzyskaniu zezwolenia naukowcy wchodzi do archiwum przez wejście strzeżone przez szwajcarską armię. Mogą uzyskać dostęp jedynie do trzech, oczywiście zamówionych wcześniej dokumentów dziennie.

Jaskinię Altamira w Kantabrii w Hiszpanii odkryto pod koniec lat 60. XIX wieku, a ponad sto lat później UNESCO wpisało ją na listę światowego dziedzictwa kulturowego. Można ją odwiedzić, trzeba mieć jednak mnóstwo szczęścia. Organizowana jest jedna wycieczka tygodniowo, a jej pięcioro uczestników wybieranych jest w drodze loterii (muszą rzecz jasna przestrzegać planu zwiedzania i wyznaczonych godzin).

Położona w południowo-wschodniej Francji jaskinia Chauvet jest zamknięta dla publiczności. Nic dziwnego, bo znajdują się w niej jedne z najlepiej zachowanych figuratywnych malowideł i rysunków jaskiniowych na świecie, a także inne ślady działalności człowieka z okresu górnego paleolitu.

Również we Francji znajdują się jaskinie Lascaux, rozciągające się na powierzchni ponad 84 akrów. Znajduje się w nich ponad sześćset malowideł ściennych (wzdłuż wewnętrznych ścian i sufitów). Po II wojnie światowej była to popularna atrakcja turystyczna. W 1963 jaskinie zamknięto, bo pot i oddech zwiedzających wytwarzają wilgoć i dwutlenek węgla, które mogą uszkodzić bezcenne malowidła.

Z innego powodu zakazany jest wstęp do części utworzonej po I wojnie światowej Czerwonej Strefy (Zone Rouge) w północno-wschodniej Francji. Teren ten został zniszczony w trakcie działań wojennych przez setki tysięcy żołnierzy i zwierząt, znajdowały się też na nim miliony niewybuchów i zardzewiałej amunicji. Po wojnie rząd Francji wydał więc nakaz opuszczenia tych terenów przez ludność. Część zniszczonych i opustoszałych miasteczek nigdy nie otrzymała prawa do ponownego zaludnienia lub odbudowania. Obszar objęty ochroną zmniejszył się znacznie na przestrzeni lat.

 Fot. Pixabay
 PALAC BUCKINGHAM

 Fot. Pixabay
 WATYKAN

Poveglia to mała wyspa w Lagunie Weneckiej we Włoszech, wzmiankowana w źródłach historycznych od 421 roku. Była zamieszkała do 1379 roku, gdy jej mieszkańcy musieli uciekać z powodu działań wojennych. W 1922 roku na wyspie otwarto szpital psychiatryczny, niestawny z powodu nietetycznych praktyk. Ostatecznie go zamknięto, ale pozostały pogłoski i plotka o tym, że połowa ziemi Poveglia to szczątki ludzkie. Wyspa jest niedostępna dla osób postronnych i nie kursuje tam żaden transport.

Brama Plutona w Hierapolis została odkryta w latach 60. XX wieku przez włoskich archeologów. Wykopaliska prowadzone w Turcji ujawniły plutonium, sanktuarium religijne dla wyznawców Plutona. Krążyły również pogłoski, że mała jaskinia zarówno w religiach greckich jak i rzymskich była portalem do podziemi. Od 2022 roku zewnętrzna część jaskini została udostępniona zwiedzającym, ale znaczna część Bramy Plutona pozostaje zamknięta.

Surtsey to wulkaniczna wyspa, będąca częścią Islandii. Została utworzona w połowie lat 60. XX wieku w wyniku erupcji wulkanu, która rozpoczęła się setki metrów pod poziomem morza. Surtsey ma status chroniony UNESCO, nie można jej więc odwiedzać, aby nie naruszyć statusu wyspy jako żywego laboratorium naukowego.

Budowa Globalnego Banku Nasion na Svalbardzie kosztowała prawie 9 mln USD. To tunel wydrążony w wiecznej zmarzlinie, w którym składowane są miliony różnych rodzajów nasion, z których każde reprezentuje ważną uprawę.

Gdyby na Ziemi doszło do kataklizmu, Globalny Bank Nasion na Svalbardzie może zostać wykorzystany do odbudowania zdolności upraw niemal wszystkich gatunków jadalnych roślin. Bank można oglądać z zewnątrz, lecz jego wnętrze jest pilnie strzeżone.

Również w Anglii jest wiele niedostępnych miejsc.

Jednym z nich jest baza RAF w Fylingdales. Została utworzona w 1963 r. w szczytowym okresie zimnej wojny. Jest używana przez Stany Zjednoczone do celów takich, jak obserwacja przestrzeni kosmicznej i ostrzeżenie przed atakiem nuklearnym. W bazie pracuje prawie 350 osób ale postronnym wstęp jest wzbroniony.

Nie próbujcie się też raczej dostać do Skarbcza Banku Anglii. Podobno zdeponowano w nim 400 000 sztabek złota o łącznej wartości 257 miliardów dolarów. Złoto jest rozłożone w dziewięciu podziemnych komorach skarbcza i pilnie strzeżone. W swojej trzystuletniej historii Bank Anglii ani razu nie został okradziony i aby tak zostało nie wpuszcza się tam turystów.

Mogą oni za to zwiedzać Pałac Buckingham, ale rzecz jasna nie cały i nie o każdej porze. Jednym z miejsc, których nie zwiedzicie jest na przykład sypialnia królowej. No ale chyba sami też wolelibyście nie pokazywać swoich sypialni każdemu.

MAŁOPOLSKA

POSIADA WSZYSTKIE ATRAKCJE

Iwona Gibas – Członek Zarządu Województwa Małopolskiego

Małopolska to jeden z najatrakcyjniejszych turystycznie regionów w Polsce, a zarazem najchętniej odwiedzany, zarówno przez turystów krajowych, jak i zagranicznych. - Często mówimy, że Małopolska posiada wszystkie atrakcje turystyczne, z wyjątkiem dostępu do morza, chociaż mamy własne Morskie Oko. I rzeczywiście, Małopolska pod względem bogactwa naturalnego i kulturowego nie ma równego sobie odpowiednika w kraju - mówi Iwona Gibas z Zarządu Województwa Małopolskiego.

To właśnie w Małopolsce znajdziemy najpiękniejsze parki narodowe i krajobrazowe oraz unikalne na skalę światową zespoły zabytkowe wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO. Ostatni okres, związany z pandemią COVID-19, w znacznym stopniu ograniczył jednak naszą swobodę podróżowania, co musiało się odbić również na tak ważnej dla naszego regionu gospodarce turystycznej. - *Aby przeciwdziałać tym zjawiskom i jak najszybciej odbudować ruch turystyczny do Małopolski, Zarząd Województwa Małopolskiego podjął decyzję o przeznaczeniu znacznych środków finansowych na realizację działań w Polsce i na arenie międzynarodowej, mających na celu promocję oferty turystycznej Małopolski. Sądząc po rezultatach, to był strzał w dziesiątkę. Działania, które prowadziliśmy wspólnie z partnerami dały bardzo dobry efekt -* mówi Iwona Gibas z Zarządu Województwa Małopolskiego.

Województwo Małopolskie wspólnie z Małopolską Organizacją Turystyczną i Miastem Kraków zrealizowało szeroką kampanię promocyjną na rynkach europejskich (m.in. w Wielkiej Brytanii, Niemczech, Austrii, Włoszech, Norwegii, Szwecji) i w USA oraz w kraju, zachęcającą do podróży do Małopolski.

Małopolska – cel podróży. Daj się ugościć!

„Małopolska – cel podróży”, bo taki tytuł nosił wspomniany projekt, był turystyczną wizytówką podróży związanych z odkrywaniem naszej kultury oraz wypoczynkiem w górach, miejscowościach uzdrowiskowych czy w naszych termach i ośrodkach spa. W ubiegłym roku odwiedzaliśmy wiele zakątków w całej Polsce, przekazując serdeczne zaproszenie i zachęcając „Daj się ugościć w Małopolsce”. Zapraszaliśmy do spędzenia wakacji, urlopu i Świąt w naszym regionie. To właśnie ta odstępna kampanii na stałe wpisała się w krajobraz podróży krajowych.

Od czerwca do grudnia 2023 r. na antenach ogólnopolskich stacji telewizyjnych (Polsat, TVN, TVP) emitowane były programy i spoty zapraszające na wypoczynek do Małopolski. Całość wydarzeń uzupełniały audycje reklamowe w stacji RMF FM połączone z ogólnokrajowym eventem pn. „Wakacyjny pociąg do Małopolski – Daj się ugościć w Małopolsce”. Projekt został zakończony 31 grudnia 2023 r.

- *Widzimy, że ta wspólna bardzo aktywna praca dała dobre owoce. Za nami trudny czas pandemii, trwa przecież wojna na Ukrainie, wiemy wszyscy jak szczególne i jak wymagające są to okoliczności. Już od czerwca ubiegłego roku systematycznie widzieliśmy odbudowę ruchu turystycznego do Małopolski, zwłaszcza w aspekcie turystyki zagranicznej. W lipcu i sierpniu odnotowaliśmy rekordowe wzrosty w podróżach. Nawet o ponad 100 procent w stosunku do analogicznego okresu 2021 i 2022! Tworzony*

właśnie pełny raport ruchu turystycznego, za cały rok 2023, na pewno będzie dla nas pozytywny. Małopolska turystyka wraca na dobre tory. Jest to dla nas, dla całej Małopolski, bardzo dobra wiadomość - dodaje Iwona Gibas z Zarządu Województwa Małopolskiego.

Prawie 1000 km tras dla rowerzystów!

Równolegle rozwijamy infrastrukturę turystyczną. Małopolska realizuje największy w Polsce projekt budowy tras rowerowych VeloMałopolska. Przedsięwzięcie współfinansowane jest ze środków unijnych, głównie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020, oraz będzie kontynuowane w kolejnej perspektywie finansowej na lata 2021–2027.

- *Docelowo rowerzyści będą mogli skorzystać z prawie 1000 kilometrów dobrze oznakowanych tras o europejskim standardzie, które potęcą najciekawsze turystyczne i przyrodniczo miejsca w regionie* - mówi Iwona Gibas z Zarządu Województwa Małopolskiego.

Projekt zakłada budowę ośmiu tras rowerowych. Przebieg sześciu z nich został wytyczony m.in. po wałach przeciwpowodziowych wzdłuż rzek i od nich trasy przyjęły swoje nazwy: Wiślana Trasa Rowerowa, VeloDunajec, VeloSkawa, VeloRaba, VeloPrądnik, VeloRudawa. Do użytku oddaliśmy już ponad 650 km tras skupionych głównie na trasach: Wiślana Trasa Rowerowa, VeloDunajec, VeloMetropolis i VeloNatura.

Pomysł na wolny czas. Juromania – w krainie baśni i legend

Świetny pomysł na spędzenie wolnego czasu w Małopolsce to udział w wydarzeniu JUROMANIA – Święto Jury Krakowsko-Częstochowskiej organizowane corocznie w trzeci weekend września. Przedsięwzięcie jest realizowane dzięki współpracy województw małopolskiego oraz śląskiego z organizacjami pozarządowymi oraz jurajskimi miastami i gminami. - *Na terenie Jury Krakowsko-Częstochowskiej uczestnicy wydarzenia mają okazję poczuć niezapomniany jurajski klimat. Juromania aktywizuje obiekty, miejsca, w tym leżące na Szlaku Orlich Gniazd, szlaki i trasy turystyczne. Wspiera także formy aktywnego spędzenia wolnego czasu. Dzięki atrakcyjności oraz różnorodności programu corocznie Juromania przyciąga coraz większą liczbę gości biorących udział w wydarzeniu* - mówi Iwona Gibas z Zarządu Województwa Małopolskiego.

W 2023 roku święto Jury Krakowsko-Częstochowskiej odbyło się pod hasłem „Jura w Klimacie”. Urokliwe krajobrazy, autentyczne zabytki, liczne atrakcje, jak i regionalna kuchnia pozwoliła uczestnikom poczuć jurajski klimat. Juromania to idealny pomysł na wykorzystanie ostatnich podmuchów lata, ponieważ większość przygotowanych atrakcji odbywa się na świeżym powietrzu. W ramach programu uczestnicy wydarzeń w małopolskiej części Jury mają m.in. możliwość zwiedzania zamków, w tym: Zamku w Bydlinie, Zamku Lipowiec, Zamku Rabsztyn, Zamku Pieskowa Skąta, Zamku Tenczyn w Rudnie oraz Zamku w Korzkwi.

Wydarzenia juromanijne odbywają się także na terenie Ojcowskiego Parku Narodowego, Doliny Prądnika, Pustelni bł. Salomei, Kościółka na Wodzie w Ojcowie, Stawów Hodowlanych Pstrąga Ojcowskiego, Rynku w Olkuzi, Muzeów Olkuskich i Zakonu Paulinów na Skątce w Krakowie. Na uczestników Juromanii czeka zawsze wiele atrakcji m.in. nocne zwiedzanie jaskini Wierzchowskiej i Nietoperzowej, nocny rajd po Pustyni Błędowskiej, zajęcia praktyczne z Jurajską Grupą GÖPR. Dodatkowo, wydarzeniom towarzyszą: rekonstrukcje historyczne, konkursy z nagrodami, degustacje lokalnych dań, warsztaty tematyczne, turnieje rycerskie, kina plenerowe, pokazy fire show, rajdy rowerowe czy biegi.

W tym roku, Juromania odbędzie się 13-15 września, pod hasłem „Juromania – w krainie baśni i legend”. Wszelkie informacje na temat kolejnej edycji Juromanii i jego programie można śledzić na oficjalnej stronie internetowej wydarzenia: <https://juromania.pl/> oraz mediach społecznościowych: Facebook – www.facebook.com/Juromania Instagram www.instagram.com/juromania.

WSZEDZIE, GDZIE SĄ GÓRY!

Angelika, Mateusz i Maja Grzegorzek mieszkają w Małopolsce niedaleko Nowego Sącza. Podróżują i prowadzą bloga [MyNaSzlaku.pl](https://myNASzlaku.pl) od ponad 12 lat. Podróżują rodzinie, odkrywając znane i nieznanne miejsca. Swoimi opowieściami na blogu i prelekcjach inspirują innych do podróżowania i odkrywania niezwykłych miejsc, które mogą znajdować się tuż za rogiem. Zawsze mówią: „nie trzeba daleko jechać, żeby sporo zobaczyć”.

Swojego bloga podróżniczego prowadzicie od 2012 roku, ale dopiero od dwóch lat wyruszacie w podróże zagraniczne. Jesteście aż takimi patriotami lokalnymi?

- Chcieliśmy najpierw zobaczyć wszystkie ciekawe miejsca w Polsce, a dopiero później ruszyć gdzieś dalej. Udało się to zrobić, ponieważ odwiedziliśmy już wszystkie województwa i odkryliśmy w nich najważniejsze atrakcje.

Warto rozpocząć od zwiedzania naszego kraju, ponieważ mamy tutaj wiele niezwykłych miejsc - tych znanych i takich znajdujących się poza utartym szlakiem. Wędrowaliśmy głównie po polskich górach, a większość szczytów odwiedziliśmy już kilka razy. Bardzo lubimy wędrowki szlakami

O rodzinnym podróżowaniu, pisaniu bloga i pasji do zdjęć – opowiadają podróżnicy i prowadzący bloga [MyNaSzlaku.pl](https://myNASzlaku.pl) Angelika, Mateusz i Maja Grzegorzek

długodystansowymi, dlatego przeszliśmy wspólnie Szlak Orlich Gniazd z Krakowa do Częstochowy - ponad 160 km przez 9 dni z plecakiem i z rocznym dzieckiem w nosidełku.

Kiedy jednak zaczęliście już podróżować po Europie, to w ciągu dwóch lat odwiedziliście 15 krajów. Jakie były najbardziej niezapomniane podróże?

- 2023 rok był dla nas bardzo aktywny. Udało nam się odwiedzić wiele ciekawych miejsc. Chorwacja była dla nas taką pierwszą większą podróżą zagraniczną. Tak nam się spodobało, że wróciliśmy tam jeszcze dwa razy, żeby przejechać całe wybrzeże.

Zachwycaliśmy się pięknymi krajobrazami we włoskich Dolomitach i Apeninach. Oczarowała nas Słowenia swoimi przepięknymi krajobrazami. Jednak najbardziej wspomniamy naszą ponad miesięczną podróż dookoła Półwyspu Iberyjskiego. Z Polski jechaliśmy przez: Czechy, Niemcy i Francję, a potem już były: Hiszpania, Gibraltar, Portugalia oraz Andora. Odwiedziliśmy ponad 100 niesamowitych miejsc, od gór przez miasteczka po ciekawe zabytki. Przejechaliśmy ponad 14000 kilometrów samochodem podczas tej podróży i odkrywaliśmy głównie mniej oczywiste atrakcje.

Zaręczyliście się w górach, w góry też wyruszyliście w podróż poślubną. Znajdujecie czas także na bardziej tradycyjne zwiedzanie?

Zaręczyliśmy się w górach na Skrzycznem w Beskidzie Śląskim, a po ślubie pojechaliśmy w Tatry. Góry są częścią naszego życia, ponieważ tak zaczęliśmy swoje podróże w 2012 roku – od wędrowki na Trzy Korony w Pieninach. Wtedy też powstał blog [MyNaSzlaku](https://myNASzlaku.pl).

Jeśli gdzieś jedziemy, to chcemy zobaczyć jak najwięcej ciekawych miejsc i nasze zwiedzanie jest bardzo aktywne od godzin porannych, najczęściej od wschodu słońca do

około godziny 14. Potem znajdujemy czas na pracę przy blogu, social mediach i reportażach ślubnych.

Od blisko pięciu lat podróżujecie z córeczką. Zaczęliście, gdy miała trzy miesiące. Jak bardzo jej dołączenie do waszej ekipy zmieniło wasz sposób wędrowania?

- Od początku zaczęliśmy wędrowki z Mają w chuście i pojechaliśmy w Beskid Żywiecki na kilka dni. W pierwszym roku życia naszego dziecka udało nam się być ponad 2 miesiące na górskim szlaku. Teraz przeszliśmy już wspólnie ponad 270 górskich tras – najpierw w chuście, potem w nosidetku, a teraz Maja chodzi już o własnych siłach. Gdy ją nosiliśmy, to robiliśmy dłuższe trasy, a teraz staramy się szukać szlaków mierzących około 10 kilometrów.

Jakie trasy polecilibyście na początek dla rodziców, którzy też chcieliby zacząć wędrować z dziećmi?

- Na sam początek polecamy dwa pasma górskie. Pierwszym są Pieniny w województwie małopolskim, ponieważ znajdują się tam piękne i łatwe szlaki. Można wejść na: Trzy

Korony, Sokolicę, Wysoką, przejść się Wąwozem Homole czy Rezerwatem Biata Woda. Cała ta okolica jest niezwykle malownicza, ponieważ można zwiedzić Szczawnicę i Krościenko nad Dunajcem. Po drugiej stronie mamy Beskid Sądecki i też niedaleko jest w Tatry.

Drugie pasmo górskie to Góry Stołowe w województwie dolnośląskim i szlaki na: Szczeliniec Wielki, Błędne Skąty i do Skalnych Grzybów. Znajdują się tam formacje skalne o fantastycznych kształtach. Ten niezwykły świat na pewno zachwyci dzieci, które będą mogły się tam wspinać i przeciskać pomiędzy skałami.

W każdym paśmie górskim jest wiele łatwych szlaków, na które warto się wybrać z dzieckiem. Przed rozpoczęciem wędrowek warto sprawdzić mapę danego terenu i zobaczyć podstawowe informacje o szlaku: długość, czas przejścia i sumę podejść.

Czy planujecie jakieś jeszcze dalsze wyprawy? Jaki macie wymarzony kierunek, państwo?

- Marzą nam się Bałkany i samochodowa podróż do Grecji. Chcielibyśmy także polecieć na Maderę, ze względu na niezwykle szlaki piesze. Myśleliśmy też o podróży do Norwegii, żeby dotrzeć na Przylądek Północny i zobaczyć zorzę polarną. Kiedyś może zrealizujemy marzenie podróży do Nowej Zelandii, Szkocji i Patagonii, ale to już bardziej odległe plany. Chcielibyśmy pojechać lub polecieć wszędzie, gdzie są góry.

Jesteście fotografami ślubnymi. Czy podczas wypraw wypatrujecie także atrakcyjnych plenerów na sesje?

Wypatrujemy, a później ruszamy tam z naszymi Parami Młodymi. Głównie wędrujemy na górskie szczyty o wchodzie lub zachodzie słońca, ponieważ wtedy zdjęcia wychodzą najpiękniej.

MAŁOPOLSKIE LINIE DOWOZOWE

Małopolskie Linie Dowozowe

Od 2019 roku, od kiedy weszła w życie ustawa o Funduszu rozwoju przewozów autobusowych, Województwo Małopolskie w każdym kolejnym roku uruchamia większą liczbę Małopolskich Linii Dowozowych.

W 2023 roku uruchomiliśmy 39 linii dofinansowanych ze środków Funduszu rozwoju przewozów autobusowych, Budżetu Województwa oraz środków finansowych przekazanych przez samorządy lokalne. Przewieźliśmy też prawie 2 mln pasażerów.

W 2024 roku planujemy uruchomienie 50 linii użyteczności publicznej w Małopolsce, za rekordową kwotę dofinansowania w wysokości ponad 44 mln zł.

Od ubiegłego roku (1.01.2023 r.), operatorem wszystkich linii uruchamianych przez województwo są Koleje Małopolskie Sp. z o.o. Tak więc rozwój siatki połączeń w ramach marki Małopolskich Linii Dowozowych (MLD) jest kolejnym etapem budowania spójnego systemu transportu publicznego na terenie województwa małopolskiego. Ponadto wszystkie pojazdy, którymi wykonywane są przewozy wojewódzkie wyróżniają się jednolitym brandingiem.

W grudniu ubiegłego roku na trasach Małopolskich Linii Dowozowych pojawiło się 7 nowych autobusów hybrydowych. Autobusy kupiono w ramach Małopolskiej Tarczy Humanitarnej, całkowita wartość projektu wynosi ponad

11,5 mln zł, z czego 9,5 mln zł to dofinansowanie z funduszy europejskich.

Pojazdy zostaną przeznaczone do obsługi pasażerów na następujących liniach:

- » 3 pojazdy: Olkusz – Krzeszowice, Olkusz – Trzyciąż – Kraków i Olkusz – Sutozowa – Kraków.
- » 3 pojazdy: Proszowice – Niepotomice – Podtęże – Chobot.
- » 1 pojazd: Myślenice – Kraków.

Zakupione autobusy hybrydowe nie tylko poszerzają naszą ofertę przewozową i podnoszą standard podróży, ale także stanowią krok w kierunku bardziej ekologicznego transportu. Ich nowoczesne rozwiązania nie tylko zapewniają wygodę pasażerom, ale także zmniejszają emisję, przyczyniając się do ochrony środowiska. To krok naprzód w rozwoju oferty transportowej Województwa Małopolskiego, który wpływa na komfort i wygodę podróżowania dla wszystkich.

Małopolskie Linie Dowozowe w aglomeracji krakowskiej

W 2024 roku na terenie aglomeracji będzie funkcjonowało 17 linii użyteczności publicznej (wykaz linii na końcu materiału).

Największym węzłem przesiadkowym jest stacja kolejowa w Wieliczce, do której kursuje 7 linii autobusowych: z Myślenic (2 linie przez Świątniki oraz Borzęta), Dobczyc,

Łapanowa, Limanowej, Szczyrzyca oraz Siedlca. Dzięki ofercie Biletu Metropolitarne, pasażerowie z Wieliczki mogą kontynuować podróż pociągiem bez potrzeby zakupu dodatkowego biletu.

Natomiast do krakowskiego Małopolskiego Dworca Autobusowego MDA dowożeni są pasażerowie z Olkusza (przez Trzyciąż oraz Sutoszową), Myślenic, Spytkowic oraz Baczyna.

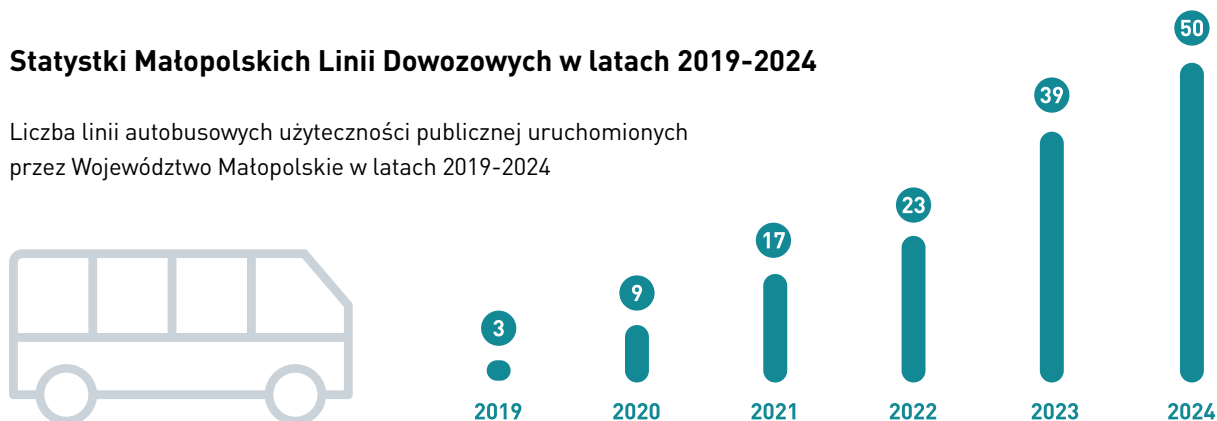
Należy też przypomnieć, że w 2019 uruchomiliśmy pierwszą wojewódzką linię dowozową do stacji kolejowej, a była to linia Olkusz – Krzeszowice.

Trzeba też wspomnieć, że dzięki Małopolskim Liniom Dowozowym od roku 2022 mieszkańcy Proszowic dowożeni są do stacji kolejowej w Podtężu, obecnie w powiecie proszowickim funkcjonują już dwie linie Proszowice – Niepołomice – Podtęże oraz Proszowice – Niepołomice – Podtęże – Chobot, a od kwietnia 2024 planujemy uruchomienie linii Proszowice – Kraków (Czyżyny).

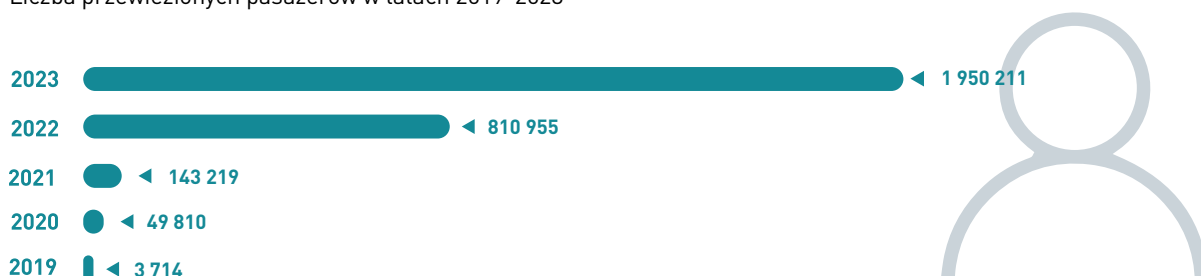
W 2024 roku uruchomiliśmy nowe połączenie z Kalwarii Zebrzydowskiej do stacji kolejowej w Skawinie.

Statystyki Małopolskich Linií Dowozowych w latach 2019-2024

Liczba linii autobusowych użyteczności publicznej uruchomionych przez Województwo Małopolskie w latach 2019-2024

Liczba przewiezionych pasażerów w latach 2019-2023

Fot. własność UMWM

Łukasz Smółka - Wicemarszałek Województwa Małopolskiego

Bilet Metropolitalny i Zintegrowany

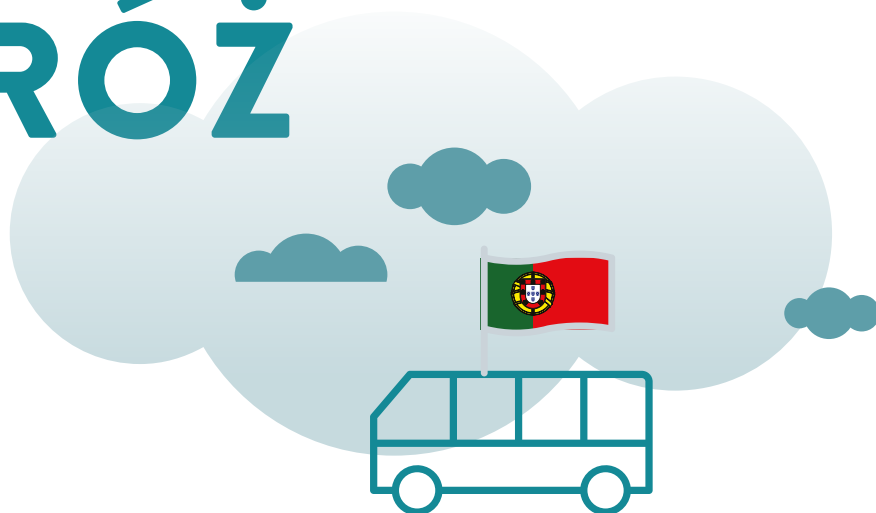
Oferta okresowych **Biletów Metropolitalnych** i **Małopolskich Biletów Zintegrowanych** polega na wzajemnym honorowaniu ww. biletów zakupionych w systemie Małopolska Karta Aglomeracyjna – także w aplikacji iMKA oraz za pośrednictwem kanatów sprzedaży Komunikacji Miejskiej w Krakowie. Nową ofertą biletową objęty został cały obszar, na którym wykonywane są przewozy organizowane przez Miasto Kraków oraz Województwo Małopolskie i wybrane gminy organizujące gminne linie autobusowe.

Każdy z ww. biletów uprawnia do nieograniczonej liczby przejazdów, w wyznaczonej Strefie, rozkładowymi pociągami organizowanymi przez Województwo Małopolskie tj. pociągami obsługiwanyymi przez Koleje Małopolskie sp. z o.o., Polregio S.A. i Koleje Śląskie sp. z o.o., a także swobodnego korzystania ze wszystkich potąceń tramwajowych i autobusowych organizowanych przez Miasto Kraków w ramach systemu Komunikacji Miejskiej w Krakowie oraz potąceń autobusowych organizowanych przez Województwo Małopolskie i gminy Wieliczka (system Wielickiej Komunikacji Miejskiej), Michałowice, Niepołomice, Skawina, Wielka Wieś i Zielonki.

Lista linii w aglomeracji krakowskiej:

1. Myślenice – Kraków (A1)
2. Olkusz – Trzyciąż – Kraków (A12)
3. Olkusz – Sutoszowa – Kraków (A13)
4. Spytkowice – Czernichów – Kraków (A14)
5. Baczyn – Liszki – Piekary – Kraków (A44)
6. Olkusz – Krzeszowice (A10)
7. Myślenice – Świątniki Górne – Wieliczka (A2)
8. Wieliczka – Dobranowice – Gdów – Łapanów (A6)
9. Dobczyce – Raciborsko – Wieliczka (A8)
10. Limanowa – Dobra – Wiśniowa – Wieliczka (A9)
11. Myślenie – Borzęta – Wieliczka (A16)
12. Szczyrzyc – Raciechowice – Wieliczka (A17)
13. Siedlec – Książnice – Wieliczka (A18)
14. Proszowice – Niepołomice – Podtęże (A7)
15. Proszowice – Niepołomice – Chobot (A37)
16. Kalwaria Zebrzydowska – Skawina (A43)
17. *Kraków (Czyżyny) - Igotomia - Nowe Brzesko - Proszowice (A50) - planowana od kwietnia 2024*

TU MOŻE ZACZAĆ SIĘ TWOJA PODRÓŻ

PIĘĆ WZGÓRZ LIZBONY

Lizbona to niezwykle malownicze miasto, często odwiedzane także przez Polaków. Ponieważ leży na pięciu wzgórzach, sporo się tam nachodzicie.

Na szczęście stolica Portugalii ma też dobry system komunikacji zbiorowej i do wielu miejsc dotrzecie autobusem lub tramwajem. Zabytkowe tramwaje pojawiają się na większości fotografii i pamiątek z Lizbony. Szczególnie popularna jest jadąca przez centrum linia nr 28. Nic dziwnego, skoro do przejażdżki nią namawiają wszystkie przewodniki.

Warto jednak wsiąść z tramwajów lub autobusów i zapuścić się w gąszcz malowniczych lizbońskich uliczek. Obejrzeć z biska kafelkowe mozaiki na budynkach, przysiąść w kawiarenkach i restauracjach, a po wspięciu się na któreś ze wzgórz obejrzeć panoramę miasta z lotu ptaka. Jednym z takich miejsc jest ulica Largo Portas do Sol. Znajduje się tam punkt widokowy Miradouro do

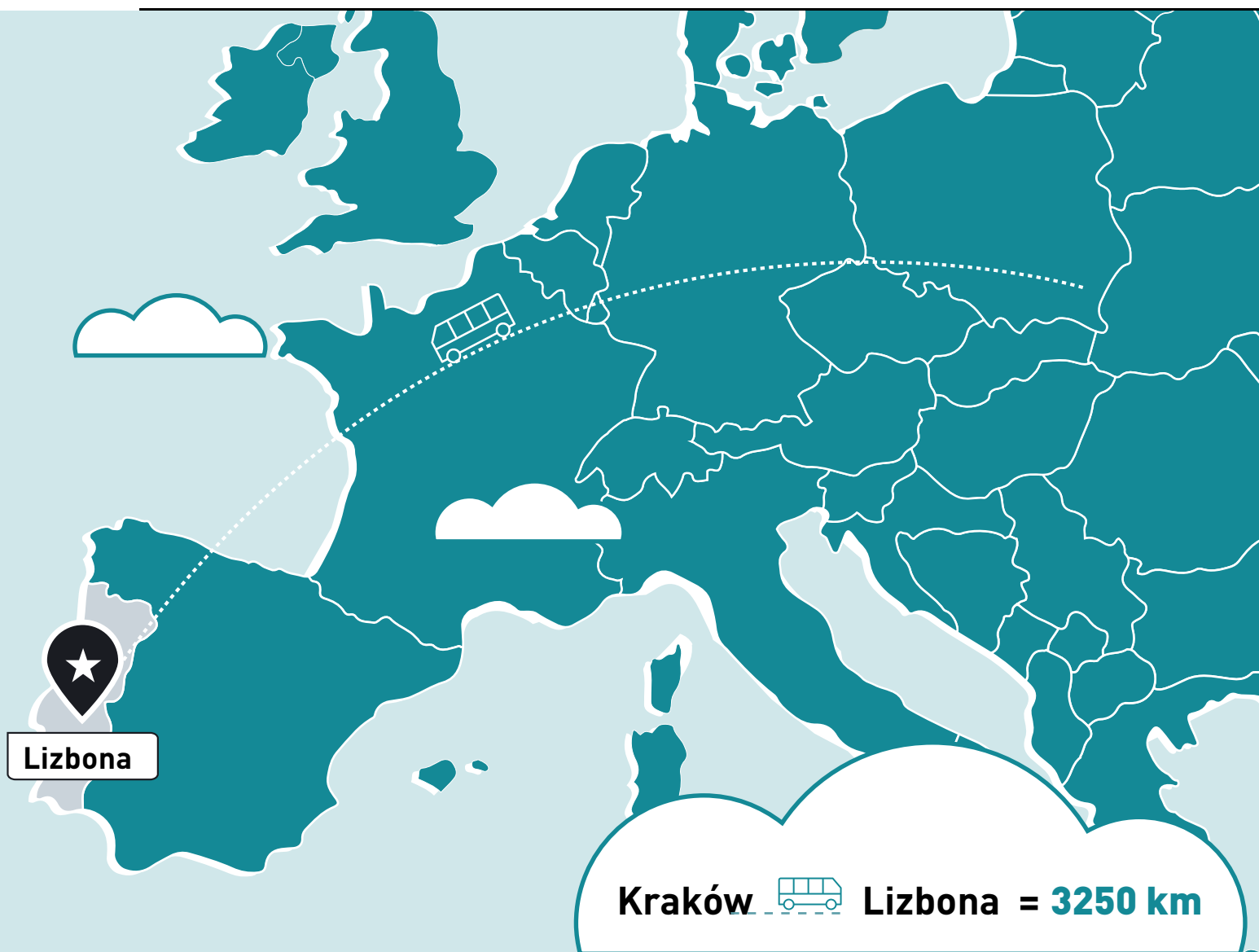
Portas do Sol. Widać z niego przepiękną panoramę Lizbony wraz z najstarszą dzielnicą - Alfama.

Największe atrakcje Lizbony?

Na głównym bulwarze w centrum Lizbony znajduje się Łuk triumfalny (Arco da Rua Augusta). Jego sercem jest liczący blisko 250 lat przepiękny zegar. W pobliżu znajduje się też pomnik króla Józefa I.

Jednym z symboli Portugalii są kafelki azulejo. W Lizbonie znajduje się Muzeum Narodowe Azulejo. Powstało w klasztorze Madre de Deus z 1509 roku. Zobaczycie tam efektowne przykłady wykorzystania tradycyjnych wyrobów ceramicznych do zdobienia zabytkowych wnętrz. To największa tego typu kolekcja na świecie.

Neoklasycystyczny pałac Ajuda został otwarty w 1795 roku. Przez pewien czas był stacją rezydencją królewską.

W budynku zwiedzicie wiele cennych zabytków i dzieł sztuki oraz przepiękne sale na parterze.

Nad miastem góruje Zamek Świętego Jerzego (Sao de Jorge). Fortecę wzniesli w XII wieku Maurowie. Została zdobyta w 1147 roku podczas oblężenia Lizbony. To nie tylko efektowny punkt widokowy, ale też wspaniała budowla i piękne wnętrza. A w zamkowych ogrodach można natknąć się na stado... pawi.

Convento da Ordem do Carmo to klasztor bez dachu znajdujący się w historycznym centrum Lizbony. Został zniszczony w 1755 roku i jest żywą pamiątką trzęsienia ziemi. Mieści się w nim Muzeum Archeologiczne.

Se de Lisboa to jedna z najstarszych budowli w mieście. Katedrę wzniesiono w romańskim stylu w 1150 roku, ale obecnie stanowi mix wielu różnych stylów, m.in. gotyku i baroku. Powstała na miejscu mauretańskiego meczetu.

Fot. Pixabay
WIEŻA BELEM

Kościół Sao Roque z 1619 roku jest jednym z niewielu budynków w Lizbonie, które przetrwały całe trzęsienie ziemi w 1755 roku. Atrakcjami tego miejsca są zdobienia ceramiczne, ołtarz i aż osiem kaplic.

Historia cmentarza Prazers sięga 1833 roku i czasów epidemii cholery, która nawiedziła wówczas miasto. Pochowano tu wielu ważnych artystów i polityków. Będąc tam warto zwiedzić mauzoleum Pedro de Sousa Holsteina.

Portugalski Panteon Narodowy w Lizbonie ulokowany jest w kościele Santa Engracia, którego budowa rozpoczęła się w 1568 roku. Spoczywają tu prochy wybitnych przedstawicieli narodu – gwiazd muzyki, świata sportu, pisarzy, polityków oraz symboliczne groby portugalskich odkrywców. Panteon jest również punktem widokowym.

Będąc w Lizbonie warto odwiedzić również jej zachodnią dzielnicę Belem. Znajdują się w niej przepiękny klasztor Hieronimitów (spoczywają w nim m.in.: Manuel I i Maria Aragońska, Vasco da Gama czy Fernando Pessoa), Wieża Belem (powstała w 1520 roku na zlecenie Manuela I Szczęśliwego jako symbol potęgi morskiej Portugalii i symboliczna brama do Lizbony) oraz Pomnik Zdobywców.

Koniecznym też odwiedzić Oceanarium w Lizbonie, największy tego typu obiekt w Europie. Zobaczą tam 450 najróżniejszych gatunków oceanicznych stworzeń, a także kilka wystaw stałych.

I jeszcze jedna obowiązkowa atrakcja od odhaczenia: wizyta na Praça do Comércio, czyli placu targowym, który ma 35 000 metrów kwadratowych powierzchni, czyli niewiele mniej od Rynku Głównego w Krakowie. Z pewnością znajdziecie tam pamiątki i smakołyki dla siebie.

Szukacie atrakcji poza miastem. Warto wybrać się na Cabo da Roca – to wysunięty najdalej na zachód wysunięty punkt kontynentalnej Europy z efektownymi klifami i pięknym parkiem.

A jeśli macie jeszcze dzień w zapasie, koniecznie wybierzcie się do nieodległej Sintry, gdzie zobaczycie m.in.: kolorowy Pałac Pena, wspaniały Zamek Maurów i Pałac Narodowy.

Fot. Pixabay
MOST 25 KWIECIEŃ

ROZMÓWKI ZE SMAKIEM

- Dzień dobry** – Bom dia
- Do widzenia** – Adeus
- Dobry wieczór** – Boa Tarde
- Dobranoc** – Boa noite
- Cześć!** – Olá!
- Do zobaczenia** – Até à vista
- Przepraszam. Przykro mi** – Até à vista. Sinto muito
- Tak/Nie** – Sim/Não
- Proszę (podając coś)** – Por favor
- Proszę (prosząc o coś)** – Por favor
- Jestem z Polski** – Eu sou da Polónia
- Nazywam się** – O meu nome é
- Nie rozumiem** – Não percebo
- Nie mówię po portugalsku** – Eu não falo português
- Czy możesz to powtórzyć?** – Pode repetir isso?
- Mitego dnia!** – Tenha um bom dia!
- Potrzebuję lekarza** – Preciso de um médico
- Wezwij policję** – Chama a polícia
- Zgubiłem się** – Estou perdido
- Hotel** – Hotel
- Czy są wolne pokoje?** – Há quartos disponíveis?
- Jak się dostać do miasta?** – Como é que chego à cidade?
- Jaka to ulica?** – Qual é a rua?
- Autobus** – Autocarro
- Port lotniczy** – Autocarro
- Bagaż** – Bagagem
- Przechowalnia bagażu** – Depósito de bagagens
- Punkt informacji turystycznej** – Ponto de informação turística
- Przyjazd** – Chegada
- Gdzie mogę kupić bilety?** – Onde posso comprar bilhetes?
- Bilet w jedną stronę** – Bilhete de ida
- Ile to kosztuje?** – Quanto é que custa?
- Czy mogę zapłacić kartą kredytową?**
– Posso pagar com cartão de crédito
- Piekarnia** – Padaria
- Szpital** – Hospital
- Apteka** – Farmácia
- Sklep** – Loja
- O której godzinie odjeżdża ten pociąg?** – A que horas parte o comboio?

PRZEPIS

Składniki:

- Ciasto francuskie 300 g
- Jajka średnie 1 całe plus 4 żółtka
- Śmietanka 30 proc. 150 ml
- Mleko 0,5 proc. 250 ml
- Cukier brązowy 80 g
- Mąka kukurydziana 2 łyżki
- Aromat waniliowy
- Cynamon do podania

Do rondelka wbić jajko, dodać żółtka i cukier, utrzeć. W mleku rozprowadzić mąkę, wlać do jajek, dodać śmietany i aromatu. Podgrzewać na wolnym ogniu, często mieszając, aż masa zgęstnieje. Odstawić, przykryć folią spożywczą aż do wystudzenia. Rozgrzać piekarnik do 190 stopni. Ciasto rozwałkować, wyciąć 12 okręgów, wylepić nimi formę na muffiny. Należy masę i piec przez ok. 30 minut.

Saboroso - Smacznego

Fot. Pixabay

PASTÉIS DE NATA – PORTUGALSKIE
BABECZKI BUDYNIOWE

WODÓR

SZANSA DLA MAŁOPOLSKIEJ GOSPODARKI

Fot. własność UMWM

Józef Gawron – Wicemarszałek Województwa Małopolskiego i radny Sejmiku Województwa Małopolskiego

Odnoszę wrażenie, że wodor i związane z nim zagadnienia coraz częściej pojawiają się w lokalnej przestrzeni medialnej, a jeszcze kilka lat temu prawdopodobnie jedynie wąska grupa osób dyskutowała nad jego powszechnym zastosowaniem w naszym codziennym życiu. Z czego wynika ta zmiana?

To prawda, że coraz więcej miejsca poświęca się informowaniu o technologiach wodorowych i ich znaczeniu dla przyszłości naszego bezpieczeństwa energetycznego. Wiele osób, nawet niekoniecznie zainteresowanych polityką czy gospodarką, słyszało pewnie gdzieś o koncepcji Europejskiego Zielonego Ładu czy też założeniach pakietu *Fit for 55*. Za tymi nazwami kryją się podstawy prawne i strategiczne dla realizacji planów dotyczących zielonej transformacji w Europie. Wodór stanowi ważny element tych działań, ponieważ może być atrakcyjną alternatywą dla tradycyjnych paliw kopalnych, a jego upowszechnienie to szansa na czystsze środowisko naturalne i bardziej

przewidywalne źródło energii dla milionów Polaków. Cała nowa rewolucja technologiczna opiera się m.in. o większe wykorzystanie wodoru w wielu gałęziach gospodarki.

W jakim stopniu nasz region jest aktywny w tym wymiarze?

Począwszy od 2022 r. Małopolska poczyniła wiele, żeby znaleźć się w awangardzie krajowych, ale też europejskich regionów wspierających rozwój technologii wodorowych. Mamy na tym polu spore osiągnięcia, wykorzystując nasze kontakty międzynarodowe, ale też polegając na silnym zapleczu naukowym, badawczym i biznesowym zlokalizowanym na terenie województwa. Liczne konferencje, udział w projektach badawczych czy zagraniczne wizyty studyjne dały nam wiedzę i poszerzyły horyzonty. Wodór ujęty jest jako ważny punkt odniesienia w regionalnych strategiach – zarówno tej ogólnorozwojowej, jak też strategii innowacji. W najbliższych tygodniach opublikujemy również *Plan rozwoju technologii wodorowych w Małopolsce do 2030 r.*, czyli nasze kompendium wiedzy i pomysłów na to, w jaki sposób wodor będzie mógł przysłużyć się Małopolanom w kolejnych latach. Z pełnym przekonaniem mogę podpisać się pod twierdzeniem, że lokalny ekosystem wodorowy rozwija się jak dotąd w sposób dynamiczny i wręcz wzorcowy.

Rynek wodorowy to, jak Pan wspominał, wiele osobnych gałęzi gospodarki, dlatego chciałbym konkretnie zapytać o znaczenie wodoru w transporcie. Dla wielu osób samo sformułowanie „paliwo przyszłości”, które często pojawia się w kontekście wodoru jednoznacznie kojarzy się z jego głównym zastosowaniem.

Rzeczywiście jest to skojarzenie w pełni uzasadnione. Widok zakorkowanych ulic czy też informacje o stanie powietrza dotkniętego zjawiskiem smogu najlepiej obrazują wyzwania dotyczące koniecznych przemian. Warto zaznaczyć, że Ministerstwo Klimatu i Środowiska oficjalnie wskazało na transport jako jeden z kluczowych sektorów

gospodarki wykorzystujących wodór, o czym szerzej traktuje *Polska strategia wodorowa do roku 2030 z perspektywą do roku 2040*. Wodór stanie się alternatywą dla tych gałęzi transportu, których elektryfikacja jest nieoptymalna lub niemożliwa. Swoją pozycję będzie zawdzięczał faktowi, że jego szybkość tankowania oraz znaczna gęstość energetyczna dają mu przewagę m.in. nad pojazdami zasilanymi elektrycznie. Już teraz samochody napędzane na wodór produkowane są przez znaczące koncerny motoryzacyjne pokroju BMW, Hyundai czy Toyota i od kilku lat możemy niektóre z nich zaobserwować na polskich ulicach. Jednocześnie eksperci wskazują, że to właśnie drogowy transport ciężki i długodystansowy oraz transport miejski to dwa najbardziej perspektywiczne obszary rozwoju dla wodoru.

Czy to oznacza, że za kilka lat będziemy np. w Krakowie korzystali z komunikacji miejskiej zasilanej wyłącznie wodorem?

Myślę, że do tego stanu powoli zmierzamy. Przede wszystkim istnieją wyraźne wytyczne na poziomie europejskim, które wskazują, że w miastach takich jak przytoczony w pytaniu Kraków, powyżej 100 tys. mieszkańców, od 2025 r. przedsiębiorstwa komunikacyjne będą mogły kupować jedynie bezemisyjne autobusy. To oznacza, że oprócz eksploatowanych już w tym momencie na szeroką skalę autobusów elektrycznych pojawiają się z pewnością także te wodorowe. Miasto Kraków chciałoby ich zakupić aż 150 do 2026 r. W jeszcze dłuższej perspektywie czasowej autobusy elektryczne mogą zostać wyparte całkowicie, ponieważ tabor wodorowy posiada większy zasięg niż pojazdy na baterie litowo-jonowe. Drugą korzyść z posiadania autobusów wodorowych to czas ładowania – zaledwie 15 minut w porównaniu do nawet kilku godzin w przypadku popularnych elektryków. Fakty przemawiają więc za wodorem, ale ten proces z pewnością potrwa jeszcze kilka lat.

Czy wynika to z określonych problemów z dostosowaniem danej technologii do realiów?

Owszem. Istnieją pewne bariery i przeszkody, które nie są nie do pokonania, ale adaptacja wymaga czasu. Trzeba przyznać, że początkowo trzeba ponieść duże koszty związane m.in. z zakupem pojazdów, które mogą być niemal dwukrotnie wyższe, jeżeli zestawimy je z autobusami elektrycznymi. Głównym problemem pozostaje jednak niewystarczająca infrastruktura dystrybucji paliwa wodorowego. Na szczęście i w tej materii następują zmiany. W 2020 r. zawiązano współpracę pomiędzy MPK SA w Krakowie, firmą PKN ORLEN oraz Krakowskim Holdingiem Komunalnym dotyczącą współpracy na rzecz

rozwoju zasilanych wodorem pojazdów. W ramach tej współpracy PKN ORLEN w 2022 r. otworzył pierwszą w Polsce publicznie mobilną stację tankowania wodorem.

Patrząc na to, w jaki sposób wygląda wdrażanie technologii wodorowych w praktyce w innych krajach, można chyba założyć, że taka wielostronna współpraca różnych podmiotów jest warunkiem niezbędnym dla powodzenia rozmaitych przedsięwzięć, przynajmniej w ich wczesnym etapie?

Wspomniany przeze mnie przykład porozumienia dobrze oddaje właśnie taką logikę postępowania. Wodór pochodzący z biorafinerii Grupy ORLEN w małopolskiej Trzebini napędza ogniwa autobusów testowanych w krakowskim MPK. Koncern wypełnia tym samym założenia swojej długofalowej strategii budowania tego rodzaju mobilnych stacji oraz produkowania nisko lub zeroemisyjnego wodoru w kwocie 50% całego wodoru wytwarzanego w swoich zakładach. MPK może z kolei unowocześniać swój tabor. Od czerwca 2022 r. przeprowadzono już kilka programów pilotażowych z wykorzystaniem autobusów różnych marek, a obecnie po Krakowie kursują 3 autobusy napędzane wodorem marki Solaris, Autosan i Arthur Bus. Krakowski Holding Komunalny również planuje produkcję czystego wodoru z przetwarzalnych odpadów komunalnych w miejskiej spalarni dla wykorzystania go w miejskim transporcie.

W jaki sposób władze województwa wspierają ten określony obszar związany z transportem i rozwojem komunikacji zasilanej wodorem?

Nasze działania mają charakter sieciujący. Bardzo zależy nam na tym, żeby stworzyć na terenie Małopolski dobry klimat dla biznesu i współpracy różnych podmiotów zainteresowanych inwestowaniem w transport wodorowy. Wykorzystujemy do tego m.in. naszą regionalną grupę zajmującą się rozwojem technologii wodorowych, w której współpracujemy z najważniejszymi firmami i instytucjami. Wspólnie planujemy przyszłe działania i wymieniamy się informacjami na temat potrzeb rynku i jego skali. Na początku zeszłego roku powołaliśmy również spółkę Małopolskie Centrum Innowacyjnych Technologii Przechowywania i Transportu Wodoru, która dzięki zapleczu laboratoryjnemu będzie mogła testować nowoczesne rozwiązania w zakresie magazynowania wodoru. W efekcie możliwe stanie się zaprojektowanie np. zbiorników do przechowywania paliwa wodorowego umieszczanych w miejskich autobusach.

XX Festiwal Wirtuozerii
i Żartu Muzycznego

www.mcksokol.pl

Fun and Classic 2024

Nowy Sącz, 8-11 lutego 2024

8 LUTEGO 2024

(czwartek), godz. 19:00

CONCERTO A TEMPO D'UMORE

TEUSTY CZWARTEK Z ORTHEMIS ORCHESTRA

JORDI PURTÍ – autor i dyrygent

10 LUTEGO 2024

(sobota), godz. 19:00

CAFE CUBANO

JOSÉ TORRES&HAVANA DREAMS

11 LUTEGO 2024

(niedziela), godz. 19:00

EPITAFIOŁY, KOMPOZYCYJKI i INNE ROZRYWKI

DLA INTELIGENTNYCH – PREMIERA PROGRAMU

MICHAŁ RUSINEK – słowo

WALDEMAR MALICKI – fortepian

Małopolskie Centrum Kultury SOKÓŁ
- Instytucja Kultury Województwa Małopolskiego
ul. Długosza 3, 33-300 Nowy Sącz

SOKÓŁ
Małopolskie Centrum Kultury
INSTYTUCJA KULTURY
WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

MAŁOPOLSKA

Wojciech Korciak HOREKSTUDIO

FILHARMONIA im. KAROLA SZYMANOWSKIEGO w KRAKOWIE

INSTYTUCJA KULTURY WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

ALEXANDER HUMALA – Dyrektor Artystyczny • ŁUKASZ BOROWICZ – I Dyrygent Gościnny • ANTONI WIT – Dyrygent Honorowy

ABONAMENT FILHARMONII KRAKOWSKIEJ

II KWARTAŁ 2024

7 KONCERTÓW (KWIECIEŃ - CZERWIEC)

SPRZEDAŻ DO 5 MARCA 2024

SZCZEGÓŁOWY REPERTUAR NA
WWW.FILHARMONIAKRAKOW.PL

rezerwacja: tel. 12 619 87 22 • widownia@filharmonia.krakow.pl

ZNIŻKA
25%

WYKREŚLANKA

A	F	G	J	Z	X	V	B	R	K	A	K	A	O	Y	P
S	W	N	M	Z	K	A	S	K	Q	R	N	B	U	K	D
Z	S	F	X	B	A	T	R	Q	H	J	A	K	M	A	Y
A	D	E	A	K	U	R	T	K	A	S	R	B	U	S	N
L	C	R	W	E	R	N	Z	A	E	Ż	T	W	J	K	Z
I	Z	I	B	K	O	M	P	O	T	U	Y	L	V	P	B
K	Q	E	R	Ś	N	I	E	G	E	Ą	Ś	O	U	J	A
O	Y	A	F	B	C	Z	V	G	H	K	L	D	W	E	Ł
I	U	I	M	A	R	K	U	L	I	G	B	O	G	N	W
B	V	R	Y	I	O	P	A	Z	A	B	A	W	A	T	A
S	O	F	M	R	Ó	Z	R	T	B	U	J	I	E	Ą	N
T	S	A	B	N	M	A	D	R	H	J	K	S	K	D	C
O	Ł	H	E	R	B	A	T	A	S	A	B	K	W	Ś	K
K	O	T	G	X	V	B	S	A	N	K	I	O	X	Z	A
N	S	A	Ł	Y	Ż	W	Y	B	L	I	U	T	Y	E	R

ZNAJDŹ SŁOWA

ŚNIEG

STOK

SANKI

NARTY

MRÓZ

FERIE

BAŁWAN

HERBATA

ZABAWA

ZIMA

ŁODOWISKO

KURTKA

KOMPOT

SZALIK

KASK

ŁYŻWY

KULIG

KAKAO

BĄDŹ CZĘŚCIĄ NASZEJ PODRÓŻY

Wrzucaj zdjęcia na swój profil z @mda_malopolska, a my opublikujemy je w kolejnych numerach. Czekamy też na Twoje relacje z podróży pod adresem redakcja@mda.malopolska.pl

ŚLEDŹ NAS
NA INSTAGRAMIE
@mda_malopolska

NA FACEBOOKU
@MalopolskieDworceAutobusowe

REDAKCJA

REDAKTOR NACZELNY
Andrzej Ludwik

ZESPÓŁ REDAKCYJNY
Monika Kowalik, Ryszard Kozik,
Bartosz Siuta, Anna Kustoś

TWOJA PODRÓŻ

Bezpłatny magazyn

WYDAWCA Matopolskie Dworce
Autobusowe S.A.
ul. Mosiężnicza 3,
31-547 Kraków
redakcja@mda.malopolska.pl
reklama@mda.malopolska.pl

OPRACOWANIE GRAFICZNE
Studio Graficzne Papercut

DRUK Grupa INTROMAX

NAKŁAD 7,5 tys. egzemplarzy

DWORZEC AUTOBUSOWY W KRAKOWIE

SKORZYSTAJ Z NASZYCH

PRZECHOWALNI

BAGAŻU

SKRYTEK

BAGAŻOWYCH

